

Analiza trofejne vrijednosti krupne divljači na području Vukovarsko-srijemske županije u razdoblju od lovne godine 2009./2010. do 2015./2016.

Jemrić, Alen Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:122581>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
ODJEL LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE
STUDIJ LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE**

ALEN TOMISLAV JEMRIĆ

**ANALIZA TROFEJNE VRIJEDNOSTI KRUPNE DIVLJAČI NA
PODRUČJU VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE U RAZDOBLJU
OD LOVNE GODINE 2009./2010. – 2015./2016.**

ZAVRŠNI RAD

KARLOVAC, 2017.

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
ODJEL LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE
STUDIJ LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE

ALEN TOMISLAV JEMRIĆ

ANALIZA TROFEJNE VRIJEDNOSTI KRUPNE DIVLJAČI NA PODRUČJU
VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE U RAZDOBLJU OD LOVNE
GODINE 2009./2010. – 2015./2016.

ZAVRŠNI RAD

Mentor:
Dr.sc. Krunoslav Pintur, prof.v.š.

KARLOVAC, 2017.

SAŽETAK:

Analizirana je struktura trofeja krupne divljači u 63 zajednička i dijelu državnih lovišta u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Obuhvaćeno je razdoblje lovnih godina od 2009./2010. do 2015./2016. Podaci su prikupljeni iz evidencije o trofejima divljači, te su razvrstani prema vrsti divljači i vrijednosti trofeja. Ukupno je ocijenjen 1843 trofej divljači. Najzastupljeniji su trofeji srnjaka (1431), veptra (359) i jelena običnog (53). Među ocijenjenim trofejima bilo je 184 kapitalnih trofeja (9,98 %), a najviše srnjaka (102) i veprova (75). Broj ocijenjenih trofeja srnjaka i veprova je u porastu, ali je primjetan pad udjela kapitalnih trofeja. Kvalitetu, kao i vrijednost trofeja divljači, moguće je poboljšati uzgojno-selekcijским radom, poboljšanjem stanišnih uvjeta i aktivnijim djelovanjem lovnih stručnjaka.

Ključne riječi: trofej, divljač, lovište, Vukovarsko-srijemska županija

ABSTRACT:

The structure of the big game trophies in 63 mutual and part of the state hunting grounds in Vukovar-Srijem County was analysed. The period from 2009/2010 until 2015/2016 hunting years was covered. The data was collected from the game trophy records and they are sorted by the game species and the value of the trophy. 1843 game trophies were evaluated in total, the most common of which are the roebuck (1431), the boar (359) and the red deer (53). 184 capital trophies were evaluated, most of which are the roebucks (102) and the boars (75). The number of evaluated trophy roebucks and boars is growing, but there is a noticeable drop in the share of capital trophies. The quality, as well as the value of game trophies, can be improved by selection, improved habitat conditions and more activity from the hunting experts.

Key words: trophy, game, hunting ground, Vukovar-Srijem County.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1.Pravna regulativa.....	4
1.2.Povijest lovstva na području Vukovarsko- srijemske županije.....	5
1.3.Lovišta Vukovarsko srijemske županije.....	13
1.4.Prirodno geografska obilježja Vukovarsko srijemske županije.....	17
2. MATERIJALI I METODE	20
3. REZULTATI I RASPRAVA	21
3.1.Srna obična.....	23
3.2.Svinja divlja.....	24
3.3.Jelen obični.....	25
4. ZAKLJUČAK	27
5. LITERATURA	28

POPIS PRILOGA

Popis slika:

Slika br.1 Prva stranica Zakupnog ugovora Lovačkog društva Vinkovci iz 1878. godine.....	12
Slika br.2 Položaj Vukovarsko-srijemske županije.....	18

Popis tablica:

Tablica br. 1 Popis državnih lovišta Vukovarsko srijemske županije.....	13
Tablica br. 2 Popis zajedničkih lovišta Vukovarsko-srijemske županije.....	15
Tablica br. 3 Ukupan broj ocijenjenih trofeja divljači u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).....	21
Tablica br. 4 Raspodjela kapitalnih trofeja divljači u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije prema stečenoj medalji (2009./2010. – 2015./2016.).....	23

Popis grafičkih prikaza:

Grafički prikaz br. 1 Raspodjela ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja srnjaka u zajedničkim lovištima Vukovarsko- srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).....	21
Grafički prikaz br. 2 Raspodjela ukupno ocijenjenih trofeja vepra u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./10. – 2015./16.).....	22
Grafički prikaz br. 3 Raspodjela ukupno ocijenjenih trofeja jelena običnog u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./10. – 2015./16.).....	22
Grafički prikaz br. 4 Dinamika brojnosti ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja srnjaka u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).....	23
Grafički prikaz br. 5 Prosječna dob i broj CIC točaka trofeja srnjaka.....	24
Grafički prikaz br. 6 Dinamika brojnosti ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja vepra u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).....	25
Grafički prikaz br. 7 Prosječna dob i broj CIC točaka trofeja vepra.....	25
Grafički prikaz br. 8 Dinamika brojnosti ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja jelena običnog u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).....	26
Grafički prikaz br. 9 Prosječna dob i broj CIC točaka trofeja jelena.....	26

1.UVOD

Kod prirodnog uzgoja divljači, gospodarenje lovištem temelji se na dvije skupine mjera. Jedno su mjere koje se odnose na ocjenu kvalitete staništa i koliko pojedina staništa odgovaraju specifičnim potrebama pojedinim vrstama divljači (bonitiranje). Druga skupina su mjere koje se odnose na populacije divljači, bilo da se nastoji povećati njihova brojnost podizanjem kvalitete staništa ili stabilizirati potreban broj divljači odgovarajućim odstrjelnim zahvatom (BRNA, 2001).

Cilj ovoga rada je kroz analizu stečenih trofeja krupne divljači, promatranih u sedam lovnih godina, procijeniti kvalitetu gospodarenja u lovištima Vukovarsko-srijemske županije, te stabilnost populacije, posebno visoko trofejne divljači.

Pod lovačkim trofejem podrazumijeva se dio tijela divljači „koji simbolizira kompletan lovački doživljaj, potrebnu vještinu i sva uzbuđenja u lovu na određenu vrstu divljači“ (GRUBEŠIĆ, 2001).

Prilikom odstrjela divljači lovac dobiva trofeju, tj. dio tijela divljači koji mu ostaje kao uspomena na lov i divljač koju je pritom odstrijelio, a koja je ujedno i odraz dobrog ili lošeg gospodarenja u nekom lovištu (DARABUŠ i JAKELIĆ, 2002).

Riječ „trofej“ (grč. „tropaion“) znači „ono što se otklanja“, „ono što se odbija“. (GRUBEŠIĆ, 2001). To znači da je trofej dio divljači koji je na specifičan način izdvojen od čitavog tijela neke vrste divljači zbog sjećanja na konkretan lov, odnosno koji kao takav čini uspomenu na neki lov. Prema *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* izraz „trofej“ ima dvojako značenje: 1. označava predmet koji je zaplijenjen u ratu i kao takav služi kao dokaz i uspomena na pobjedu; 2. u sportskom pogledu ima dvojako značenje: a) unutar lovstva označava predmet koji služi kao uspomena na lovački uspjeh (npr. rogovlje), b) u sportu je znak pobjede na natjecanjima (ANIĆ i sur., 2004).

U prošlosti su se trofejima pridavala određena vjerovanja i simbolika, stavljajući ih na pročelja i u prostor u kojem se prebiva, na grbove i zastave te kovani novac određene društvene zajednice. Kada su se u drugoj polovici 19. stoljeća počela osnivati prva lovačka društva, a paralelno s tim događajima i organizirati prve izložbe, vrijednosti lovačkih trofeja utvrđivale su posebne porote, prosudbena povjerenstva, ali bez točno zadanih mjerila. Takva praksa nije omogućavala mogućnost usporedbe i klasifikacije na takav način ocijenjenih trofeja. „Potreba za uspoređivanje i svrstavanje trofeja nameće stvaranje jedinstvenih međunarodnih naputaka i formula za njihovo ocjenjivanje“ (FRKOVIĆ, 2017).

„Prvu formulu za ocjenjivanje trofeja jelena sastavio je Austrijanac, Johann Meran (1895.), a prvi puta je službeno korištena na izložbi u Beču 1910. godine“ (KRAPINEC i sur., 2009). Kako su i dalje bile primjetne razlike u interpretiranju određenih elemenata ocjenjivanja, upravo na ovoj izložbi usuglašena je potreba za stvaranje jedinstvenih formula za ocjenjivanje trofeja. „Godine 1927. Mađar Herbert Nadler sastavlja novu formulu za ocjenjivanje rogova jelena, koja je bila inačica Meranove formule, a 1930. godine na lajpciškoj se izložbi prvi puta primjenjuju tzv. njemačko-austrijske formule za ocjenjivanje rogova srnjaka i rogova divokoze“ (KRAPINEC i sur., 2009).

Različiti kriteriji i neusuglašenost u utvrđivanju mjernih metoda nije riješilo dotadašnje prisutne probleme i neslaganja kod ocjenjivanja trofeja, pa se tek osnivanjem Međunarodnog savjeta za lovstvo, skraćeno CIC (*Conseil International de la Chasse et de la Conservation du Gibier*) intenzivnije pristupilo razvijanju metoda i formula za ocjenjivanje većine vrsta divljači. „Jedinstvene međunarodne formule i metode za ocjenjivanje lovačkih trofeja donesene su na plenarnom zasjedanju CIC-a 24. – 28. 4. 1937.“ godine u Pragu, a na zasjedanjima i generalnim skupštinama koje su uslijedile doneseno je niz izmjena i nadopune uputa, koje su kao takve važeće i danas (KRAPINEC i sur., 2009).

Sudjelujući kao predstavnik Saveza lovačkih društava za Hrvatsku i Slavoniju, njima je nazočio i dr. Milovan Zoričić.

Lovačke izložbe na svojim priređivanjima počele su stavljati naglasak na promjeni značenja trofeje divljači, gdje njihov osnovni razlog predstavljanja ne može biti natjecanje, a da bi kao takva dobila pokroviteljstvo CIC-a mora prikazati sve djelatnosti vezane za lovstvo, počevši od kulturne i edukativne, do povijesne i gospodarske, a da bi se dobila jasnija slika o uvjetima, staništu i ostalim parametrima koji utiču na kvalitetu stečenih trofeja divljači.

Za dobivane pokroviteljstva CIC-a „lovačka izložba mora zadovoljiti sljedeće kriterije:

- temeljno glasilo izložbe trebalo bi biti zaštita divljači i staništa sa striktnim prikazima na tom polju, odnosno usklađivanjem interesa svih korisnika prostora,
- prikaz šteta od divljači koju ona čini u šumi i na poljoprivrednim površinama,
- prikaz povijesnog razvoja lovstva,
- prikaz znanstvene i izdavačke djelatnosti,
- prikaz lovstva u ostalim granama ljudske djelatnosti (filatelija, numizmatika, umjetnost kroz glazbu, film, likovnu umjetnost, itd.),
- u program izložbe potrebno je uključiti i ostale grane lovstva kao što su kinologija i sokolarstvo,

- organizirati promidžbu i promicanje CIC-a te u izložbu uključiti turističke agencije, proizvođače i distributere lovačke opreme, oružja, i sl.“ (KLJAJIĆ, 1997).

Prve lovačke izložbe održavaju se u Mađarskoj (Budimpešta) od 1871., Njemačkoj (Berlin) od 1895., a u Hrvatskoj (Zagreb) od 1899. godine. Kod priređivanja lovačkih izložbi uvelike su utjecale na iste, velike lovačke izložbe održane u Beču 1910. godine i Pragu 1937. godine, na kojoj su donesene međunarodne formule za ocjenjivanje lovačkih trofeja. (FRKOVIĆ, 2004) Prvu lovačku izložbu u Hrvatskoj pod nazivom *Prva društvena izložba rogovlja i lovačkih trofeja*, koja je održana od 1. do 6. veljače 1899. godine u Zagrebu, organiziralo je Prvo hrvatsko društvo za gajenje lova i ribarstva, osnovano 1891. godine. Na izložbi je sudjelovalo 37 izložitelja, većinom članova Društva, a bilo je izloženo 675 rogova srnjaka, jelena običnog, jelena lopatara i divokoza. Trofeje je ocjenjivala porota koja je prema vlastitim kriterijima nagradila najbolje primjerke zlatnim, srebrnim i brončanim medaljama „iz kovine“ (FRKOVIĆ, 2004). Zagreb je do 1907. godine bio domaćinom još triju takvih izložbi.

Prilikom osnivanja Saveza lovačkih društava za Hrvatsku i Slavoniju (8. rujna 1925) Prvo hrvatsko društvo zajedno sa Zagrebačkim zborom organizira Prvu opću lovačku izložbu, na kojoj su po prvi put uz domaćine Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju sudjelovale Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Slovenija, Srbija i Vojvodina, koje su tada bile sastavnice Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Na toj je izložbi bilo oko 4000 izložaka, od kojih je oko 2000 bilo lovačkih trofeja (FRKOVIĆ, 2004). Godine 1937. Savez lovačkih udruženja Savske Banovine, koji je preteča današnjeg Hrvatskog lovačkog saveza, u Zagrebu organizira Državnu i saveznu lovačku izložbu. Osnovna zadaća saveznih izložbi, koje su se održale i u Ljubljani, Sarajevu i Novom Sadu, bila je skupiti najvrjednije trofeje tadašnje Jugoslavije, te na taj način predstaviti lovne mogućnosti njezina prostora. Nakon Drugog svjetskog rata Zagreb je 1953. godine domaćin Prve poslijeratne lovačke izložbe Saveza lovačkih društava NR Hrvatske, a godinu poslije i Prve lovačke izložbe Jugoslavije. Na potonjoj izložbi svih 345 izloženih i ocijenjenih trofeja predstavljalo je Jugoslaviju na Međunarodnoj lovačkoj izložbi u njemačkom gradu Düsseldorfu iste 1954. godine. Nakon gotovo 30 godina i povodom 100. obljetnice organiziranog lovstva u Hrvatskoj, u Zagrebu je 1981. godine održana Međunarodna lovačka izložba Lovskog saveza Hrvatske. Od ukupne brojke od 4808 trofeja iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Slovenije, Srbije i Mađarske, čak njih 4374 (91 %) izložili su lovci i lovačke organizacije iz Hrvatske, pritom osvojivši 785 zlatnih, 1378 srebrnih i 2067 brončanih odličja prema međunarodnim mjerilima (FRKOVIĆ, 2004).

Nakon osamostaljivanja, Republika Hrvatska je povodom primitka Hrvatskog lovačkog saveza u Međunarodno vijeće za lovstvo i zaštitu divljači (CIC) 1992. godine u Zagrebu bila domaćinom velike lovačke izložbe *Lovac, priroda, divljač – Zagreb '96*, na kojoj je ukupno bilo izloženo 1313 trofeja, i na kojoj je Hrvatska dobila nove prvake – lubanja (42,00 t.) i krzno vuka (157, 14 t.) iz Gorskog kotara, krzno risa (174,02 t.) s čabarskog područja, krzno divlje mačke (66,03 t.) iz lovišta Merolino i lubanja jazavca (23,37 t.) i lisice (25,20 t.). (FRKOVIĆ, 2004)

1.1. Pravna regulativa

U svrhu ocjenjivanja lovačkih trofeja Međunarodni je lovački savez (CIC) donio standardizirane formule prema kojima se trofeje pojedinih vrsta divljači ocjenjuju rukovodeći se donesenim pravilnicima i uputama. Ovdje je važno napomenuti da trofeji pojedinih vrsta divljači podliježu postupku ocjenjivanja, dok se trofeji nekih vrsta divljači uopće ne ocjenjuju. U tu svrhu u Hrvatskoj je 2008. godine donesen Pravilnik o načinu ocjenjivanja trofeja divljači, obrascu trofejnog lista, vođenju evidencije o trofejima divljači i izvješću o ocijenjenim trofejima (NN 92/2008). Prema tom Pravilniku trofeje divljači ocjenjuju se u skladu s važećim mjerodavnim formulama, pravilnicima i uputama Međunarodnog savjeta za očuvanje divljači i lova (CIC-a).

Sukladno navedenom Pravilniku (NN 92/2008) moraju se ocijeniti i izdati trofejni listovi za mlada, srednja i zrela grla za:

1. rogovlje s dijelom lubanje za:
 - jelena običnog (*Cervus elaphus* L.)
 - jelena lopatara (*Dama dama* L.)
 - jelena aksisa (*Axis axis* H. Smith)
 - srnjaka (*Capreolus capreolus* L.)
 - divokozu (*Rupicapra rupicapra* L.) – za mužjaka i ženku
 - muflona (*Ovis aries musimon* Pall.)
2. kljove vepra (*Sus scrofa* L.)
3. lubanju i krzno smeđeg medvjeda (*Ursus aectos* L.) – za mužjaka i ženku.

Pravilnikom o načinu ocjenjivanja trofeja divljači, obrascu trofejnog lista, vođenju evidencije o trofejima divljači i izvješću o ocijenjenim trofejima kojim je regulirano

ocjenjivanje trofeja divljači prisutne u Hrvatskoj, donesene su i odrednice na osnovi kojih se iznimno i na zahtjev vlasnika trofeja ocjenjuju i izdaju trofejni listovi za:

- lubanju: divlje mačke (*Felis silvestris* Schr.), jazavca (*Meles meles* L.), lisice (*Vulpes vulpes* L.) i čaglja (*Canis aureus* L.)
- krzno: divlje mačke (*Felis silvestris* Schr.) i čaglja (*Canis aureus* L.).

Prema Zakonu o lovstvu (NN 140/05, 75/09, 153/09, 14/14, 21/16, 41/16, 67/16, 62/17) i njegovom 70. članku trofeji divljači koji podliježu vrednovanju u skladu s propisom koji donosi mjerodavni ministar, moraju se podvrgnuti postupku ocjenjivanja, pri čemu evidenciju trofeja vodi lovoovlaštenik. Pritom valja naglasiti da trofeje divljači ocjenjuje povjerenstvo sastavljeno od triju ovlaštenih ocjenjivača, koji, dakle, imaju položen ispit za ocjenjivanje divljači, i to trofeje divljači stečene unutar državnih lovišta ocjenjuje komisija lovoovlaštenika, dok trofeje stečene u ostalim lovištima koja nisu državna ocjenjuje komisija sastavljena od verificiranih ocjenjivača (s položenim ispitom za ocjenjivanje trofeja divljači), a koje u tu svrhu imenuje nadležno upravno tijelo nekog određenog lovišta.

Prema 5. članku Pravilnika o ocjenjivanju trofeja (NN 92/2008) donesena je odluka o dužnostima lovoovlaštenika, koje se odnose na to da je lovoovlaštenik obvezan za lovište kojim gospodari dužan voditi evidenciju trofeja divljači, koju mora voditi na ETD obrascu, pri čemu treba skrenuti pozornost i na obvezu dostavljanja podataka Hrvatskom lovačkom savezu: „Ovlaštenik prava lova je dužan do 31. svibnja dostaviti Hrvatskom lovačkom savezu evidenciju trofeja divljači za prethodnu lovnu godinu na propisanom obrascu (čl.5 Pravilnika o načinu ocjenjivanja trofeja divljači, obrascu trofejnog lista, vođenju evidencije o trofejima divljači i izvješću o ocijenjenim trofejima, NN 92/2008).

1.2. Povijest lovstva na području Vukovarsko-srijemske županije

U najstarijim vremenima lov je bio egzistencijalna potreba, jedan od osnovnih preduvjeta preživljavanja. U kasnijim razdobljima čovjekove povijesti lov je uz egzistencijalnu potrebu označavao i granu privrede i/ili sportsku aktivnost i razonodu. Geografski i ekološki uvjeti prostora Vukovarsko-srijemske županije prije nekoliko tisućljeća pozitivno su utjecali na razmnožavanje divljači prisutne na tom prostoru. O tome svjedoče arheološka istraživanja, koja dokazuju da je interes za lov od prehistorijskog vremena na ovom području bio jako

velik. Dokaz tome je pet tisuća godina stara lovačka aktivnost stanovnika vinkovačkog kraja. Poslije 4000 godina prije nove ere kroz prizmu starijeg neolita i starčevačku kulturu, srednji i mlađi neolit, te kulture sopotsko-lendelsku, kasno-vinkovačku i vučedolsku na prostoru današnjeg Vukovara, može se pratiti razvoj prvih naselja i tragova lova na prostoru današnje Vukovarsko-srijemske županije. Prehistorijski stanovnici za svoja su naselja odabirali prirodne uzvisine smještene uz rijeke i potoke ili bregove koje je okruživala voda, zato što su im takvi lokaliteti pružali izvjesnu sigurnost od mogućih napadača. Govoreći o naseljima koja su podigli neolitski stanovnici našeg prostora neizostavno je spomenuti Sopot i Dirov brijeg uz obalu Bosuta, naselje uz nekadašnji potok Ervenicu, Trbušance, područje kod privlačkog mosta, Slakovačku gradinu, Paktove kod Orolika, Stara sela u Komletincima, područje oko crkve u Nijemcima, dio obalnog dijela Bosuta u podgrađu, Narače na ušću Spačve u Bosut kod Lipovca, te izvan bosutskog područja postoje i naselja poput Otoka, Nuštra, Antina, Retkovaca, Borinaca, i dr. Iako su ta naselja istražena samo jednim dijelom, slučajna arheološka istraživanja prilikom poljoprivrednih ili građevinskih radova pronađenim arheološkim nalazima pokazuju da je ovaj kraj bio gusto naseljen, ali i to da su se njihovi stanovnici bavili lovom kao jednim od svojih glavnih zanimanja, primarnih u kontekstu njihova preživljavanja. Mnogi od pronađenih nalaza svjedoče i o bogatstvu faune tog vremena. Pritom treba istaknuti da je pronađena bogata zbirka alata, osobito oružja izrađenog od životinjskih kostiju i pečene zemlje, a jednim dijelom i od kamena. Budući da su se stanovnici tih naselja većinom bavili zemljoradnjom i stočarstvom, pronađeni su i mnogobrojni alati potrebni u njihovu svakodnevnom radu, a izrađeni su od jelenskih rogova. Za lov su se upotrebljavale ostve, pijuci sa rupama, velika šila i čekići od jelenskog rogovlja. Lovcu iz tog razdoblja bilo je neophodno upravo takvo oružje, jer je u lovu bio okrenut uglavnom krupnoj divljači koja se kretala u čoporima: „Krupna se divljač lovila sačekivanjem u zasjedi na prelazima, bilo na zemlji, bilo sa drveta kao sigurnog zaklona.“ (KORDA, 1986). Sitnija divljač lovila se slabije jer je to zahtijevalo preciznije oružje i bolje lovačke vještine. Još u tom vremenu čovjekove povijesti na ovom području očito je da je kao pratilac u lovu korišten pas, što je poznato zahvaljujući arheološkom nalazu skeleta psa, pronađenog u brojnim prehistorijskim naseljima na ovom području (npr. Orolik, Sopot, Retkovci, i dr.). Fosilni ostaci divljači koji su pronađeni na ovom području ili oružje načinjeno od njihovih kostiju dokazuju to da je na ovom prostoru obitavao tur („bos primigenius“), bizon („bos priscus – Bison Europeus“) i jelen („Cervus elaphus“) (KORDA, 1986). Budući da stanovnici neolitskog razdoblja ovog područja nisu raspolagali ubojitim oružjem, pretpostavlja se da je zbog nemogućnosti njihova prorjeđivanja divljač na ovom području bila mnogobrojna.

Završetkom neolita nastupa mlađe kameno doba, što se odnosi na godine između 3000. i 2500. godine prije nove ere. Nakon toga biva metalno doba, čija se periodizacija može raščlaniti na rano brončano doba (1850. – 1600. pr. n. e.), srednje brončano doba (1600. – 1300. g. pr. n. e.), kasno brončano doba (1300. – 800. g. pr. n. e.), starije željezno doba (800. – 400. g. pr. n. e.) i mlađe željezno doba koje nastaje provalom Kelta na ovom području (400. g. pr. n. e.). Za metalno su doba na ovom području karakteristični pomaci u ekonomskom i društvenom pogledu, što potvrđuju nalazi Vinkovačke kulture uz Bosut, kao i nalazi u Borincima, šumi Leskovac kraj Ivankova, Nijemcima, naselju Ivanci južno od Ilače, Dirovom brijegu u Vinkovcima, i dr.. Uz pronađeno oruđe, nakit i posuđe, na spomenutim su lokalitetima pronađeni fragmenti ili u potpunosti sačuvani komadi oružja poput sjekira, noževa i koplja. To jasno dokazuje činjenicu da je lov i u to vrijeme bio značajan u životu stanovnika ovog kraja: „Veće količine kostiju na Dirovom brijegu i Ivancima, pronađena 1951. i kasnije, uz oružje keltskog porijekla potvrđuju, da je lovac tog razdoblja bio mnogo efikasniji, nego u neolitu“ (KORDA, 1986). Ondje su pronađene kosti jelena, vuka i medvjeda. Važno je napomenuti da su Kelti izvršili jak utjecaj na domaće stanovništvo, jer je željezo u tom razdoblju, od 4. st. pr. n. e. do Rimljana u 1. st. pr. n. e. ušlo u masovnu upotrebu. To ujedno znači da su željezna koplja, mačevi, noževi i ostalo željezno oružje omogućavali veći ulov, odnosno time i prekretnicu u razvitku lovačke djelatnosti.

Dolaskom Rimljana početkom 1. st. pr. n. e. na ovo područje, prostor današnje Vukovarsko-srijemske županije doživljava ekonomski, društveni i kulturni razvoj. Kao i na svim drugim područjima kojima su vladali Rimljani, i na ovom je području u doba njihove vladavine lov vrlo značajan u životu pojedinca. Lov je za Rimljane bio izvrstan oblik razonode, ali i izvor prehrane, zbog čega uopće ne začuđuju pronađeni nalazi brojnog oružja kojima su se stanovnici tada služili u lovu. Na širem vinkovačkom području, kao i u cijelom ovom kraju (u Nijemcima, Ivankovu, Otoku, Retkovcima, Prkovcima, i dr.), pronađeno je mnogo lakih željeznih kopalja, strijela i komada olova, koji su služili u bacanju pračke, zbog čega se zaključuje da se ovakvim oružjem služilo i u lovu na divljač (KORDA, 1986). Lov je u vremenu Rimljana prisutnih na ovom području, kao i drugdje gdje su Rimljani bili nazočni, zbog svega navedenog bio izuzetno cijenjen, kao i značajan privredni faktor, bilo da se u tom kontekstu divljač služila kao hrana, bilo da se lovom branila domaća stoka od divljih zvijeri.

Velika seoba naroda koja je 476. godine dokrajčila Rimljane i njihovo carstvo odvijala se i na ovom području. Usprkos tome, sva su plemena koja su ovuda prolazila ostavila bogate tragove vlastitih lovačkih vještina. Arheološki nalazi iz tog vremena potvrđuju da je lov i tada imao istaknuto mjesto u osiguravanju hrane i zaštiti od divljih životinja. Dolaskom Slavena,

odnosno Hrvata u 7. st. u ove krajeve sve do 1102. godine, kada Hrvati stupaju u personalnu uniju s Mađarima, i u ovom su se kraju odvijali veliki povijesni događaji. Stvaranje i razvitak Hrvatske, kao i borba s drugim narodima, imali su veliko značenje u našoj povijesti. Unutar tih burnih šest stoljeća lov je u svim hrvatskim krajevima, naravno, bio jako značajan u životu domaćeg stanovništva. Tako su naši preci na putu rodovsko-plemenskog društvenog uređenja i formiranja vlastite države lov digli na razinu privredne grane. Još od rimskih vremena lov je bio slobodan, ali i prijeko potreban, jer su među vrlo traženim trgovačkim artiklima bila životinjska krzna i kože, osobito koža kune. U zajedništvu s Mađarima dolazi do razvoja feudalnih odnosa, čime lov od 12. stoljeća zadobiva potpuno novo društveno značenje. Posjedi kraljevskim naredbama, naslijeđem i preprodajom postaju vlasništvo feudalaca, primjerice, na ovom području u tom su vremenu bili prisutni i posjedi obitelji Gorjanskih, jedne od najmoćnijih vlastelinskih obitelji, što se odnosi na utvrdu Nuštar, Slakovce i posjede zapadno od Vinkovaca. U takvim okolnostima lov, uz dotad uobičajena poimanja lova kao ljudske privredne djelatnosti i rasonode, dobiva još jedno potpuno novo značenje – lov u tom vremenu predstavlja i društveni prestiž: „Međusobni posjeti i ugošćavanje feudalaca često su u programu imali lov, pa je bogato lovište za svaki feudalni posjed i vlastelina značilo i dio njegova ugleda u feudalnom društvu“ (KORDA, 1986). Zanimljivo je to da su u ovom razdoblju naglašenog feudalizma, konkretno do 14. stoljeća, pravo na lov imali i kmetovi. To se objašnjava time što se dio feudalnih dažbina otplaćivao kožom divljači, naročito kune i lisice. Lovačku tradiciju Slavonije potvrđuje slavonski grb u čijem se središtu nalazi kuna, koji je 1496. godine priznao ugarsko-hrvatski kralj Vladislav. Početkom 16. stoljeća, 1504. godine, dakle, neposredno pred provalu Turaka na ovo područje, kralj Vladislav zakonom definira položaj lovstva u društvu, čime pravo na lov otada imaju samo feudarci na svojim imanjima i imanjima drugih feudalaca ukoliko od njih za to dobiju dopuštenje, dok kmetovi i građanska klasa, koja je u to vrijeme na našem području tek bila u povojima, nemaju pravo na lov. U zemlji je tada vladala opća nestabilnost, siromaštvo, klasni interesi vladajućih slojeva, što je uz sigurnosne razloge vezane za dolazak Turaka zasigurno kralja potaknulo na takvu odluku.

Međutim, doneseni kraljev zakon za ovaj kraj nije imao svoju praktičnu vrijednost, jer već 1526. godine nakon Mohačke bitke Turci zauzimaju područje uz lijevu obalu Bosuta i desnu obalu Vuke. Iza toga slijedi 160 godina turske vlasti, odnosno nametanje njihovih zakona i „timarsko-spahijski sistem kao oblik turskog feudalizma“ (KORDA, 1986). Turci su čitav ovaj kraj podijelili na dva dijela, dvije nahije – jednu sa sjedištem u Ivankovu i drugu u Nijemcima, a obje su pripadale Iločkom sandžaku. U tim dvama nahijskim središtima, inače

okruženim bogatom okolicom, velikim šumama, razvijenom poljoprivredom i stočarstvom, zasigurno ni lov nije bio zanemaren. Dapače, Turci su zbog ishrane vojske posebno razvijali stočarstvo, a stoku je, naravno, trebalo zaštititi od divljih zvijeri. Također, poznato je da su Turci baš kao i kršćanski feudanci jako cijenili krzno, kožu i meso divljači, zbog čega se uz oba nahijska središta pronalaze kosti raznovrsne divljači, a to samo znači da je lov i za Turke gdje god se oni nalazili bio od izuzetne privredne i rekreacijske vrijednosti.

Tek nakon oslobođenja od Turaka krajem 17. stoljeća moguće je govoriti o razvoju modernog lovstva na ovom području. Početkom 18. stoljeća dolazi do teritorijalnog razdvajanja Slavonije i Srijema: „Polovicom 18. stoljeća područje sjeverno od današnje trase željezničke pruge Zagreb – Beograd ušlo je u sastav novoustrojene Županije sriemske i pripojeno je banskoj ili civilnoj Hrvatskoj, dok je južni dio ušao u sastav Vojne krajine“ (VIRC, 2009). Ova dva potpuno različita upravna područja podrazumijevala su i dva različita pristupa lovstvu. Tako je na području banske Hrvatske, odnosno na području Županije sriemske, koja se na istoku protezala sve do Zemuna, zemljište dodijelila krupnim feudalcima. Pravo lova car je dao vlasnicima posjeda, koji su lovili sami ili u društvu drugih feudalaca, vojnih ili crkvenih dostojanstvenika, dok je kmetovima do 1848. godine lov bio zabranjen. Ukidanjem kmetstva 1848. godine seljaci su bili slobodni, no još uvijek nisu mogli doći u posjed šuma, a samim time nisu mogli ići ni u lov. Feudalno pravo lova ukinuto je 1849. godine, nakon čega su kupnjom zemljišnih posjeda i šuma bogatiji članovi građanstva također mogli organizirati lov. Nakon 1872. godine vlastelinstva imaju svoja lovišta, a općinska lovišta mogli su dobiti svi, odnosno oni koji su davali najbolju novčanu ponudu. U Vojnoj krajini vlasnik sve zemlje bio je car, koji je dopustio da i svaki zapovjednik diviziona može loviti uz plaćanje zakupnine. Tako je bilo do 1785. godine, kada je car pravo na lov dao i običnim graničarima. To je carsko dopuštenje rezultiralo izuzetno lošim posljedicama, „jer su graničari nemilice lovili“, zbog čega su se morala uvesti ograničenja (VIRC, 2009). Na osnovi toga uočljiva je bitna razlika u slobodnom pristupu lovu između područja Vojne krajine i banske Hrvatske, pri čemu je krajišnik bio naviknut na odlazak u lov, koji mu je bio omogućen, što nije bila praksa kmetova u banskoj Hrvatskoj sve do druge polovice 19. stoljeća.

Vojna krajina ukinuta je 1873. godine, a nakon prijelaznog razdoblja 1881. godine pripojena je banskoj Hrvatskoj. Tek tada područje današnje Vukovarsko-srijemske županije postaje jedinstveno upravno područje, na kojem su do 1945. godine postojala četiri kotara: Iločki, Vinkovački, Vukovarski i Županjski. Otada za to cijelo područje vrijede isti lovni zakoni, kao i sve ostale uredbe.

Zakonskim člankom XVIII. iz 1870. godine i dalje je na snazi vlastelinsko regalno pravo lova, no otada i drugih, naravno, ako su bili vlasnici zemlje, pri čemu je osnova za cjeloviti zemljišni prostor od minimalno 200 jutara. Na ostalim zemljištima koja su unutar općina bila pretvorena u lovišta lov je bio dopušten svima onima koji su imali lovnu dozvolu. Općine su lovišta morale davati u zakup, nakon čega je primjenjivanjem navedenog zakonskog članka nemilo stradavala divljač. Na području Srijemske županije također je ostalo u praksi da su bivši feudinci bili jedini korisnici lovišta prisutnih na tom prostoru, i, zapravo, jedini koji su se brinuli o uzgoju divljači i istrebljenju grabežljivaca. Na području nekadašnje Vojne krajine carskom naredbom iz 1874. godine ukinuta je sloboda lova i započelo se s primjenom zakonskog članka XVIII. iz 1870. godine. Na taj su se način utvrdila lovišta, koja su u zakup mogla biti dana svakoj neporočnoj osobi, za što je u praksi trebalo odobrenje kotarske oblasti, pri čemu je zakupnik lova ujedno u lovištu morao osigurati i nadziratelja lova (VIRC, 2009). No, primjenom spomenutog zakonskog članka iz 1870. godine, koji je svakako bio nedovoljno precizan, primjetno je da je kao takav izazvao vrlo loše posljedice u lovu: „Bezdušan lov naglo je smanjivao broj divljači“ (VIRC, 2009).

Tako Josip Kozarac, šumar iz Vinkovaca u svojim „pismima iz posavine“ ovako govori o lovu u nas 1886.: „Poznato je da lov kod nas još daleko ne igra one uloge, kao u drugih zemljah, jer niti imamo plemenite zvjeradi, niti se lovina kod nas toliko cijeni kao drugdje. Lovni zakon naš (1870) očuvao je doduše, mnogomu kraju zadnju srnu ili zeca, ali s druge strane nehotice je zaštitio vuka i lisicu. Pastiru je najbolja zgoda utamaniti vuka, kad mu napadne stoku, nu ne noseći puške, ostaje mu jedino da vikom i batinom obrani marhu. Drugi uzrok silnom umnožavanju grabežljive zvjeradi jeste godišnje sječenje prevelikih sječina, uslijed čega su zabrane toliko narasle, da se hajkom ništa postići ne može. Jedino otrovom moglo bi se nešto polučiti, a nečim će se morati započeti, jer se je gad tako zalegao, da za koju godinu neće Slavonac bit siguran za marhu ni u pola dana...“ (KORDA, 1986)

Kako je krajem 19. stoljeća sve više jačala svijest o potrebi zaštite divljači, pokazalo se da su se u tom trenutku posložili uvjeti za donošenje Zakona o lovstvu, koji se počeo primjenjivati od 27. travnja 1893. godine. Zakon se sastojao od šest poglavlja, a njime su se donijele točne odredbe o tome tko je imao pravo lova, lovostaju i vremenu dopuštenog lova na korisnu divljač, zaštiti lova, organiziranoj kontroli zaštite lovišta i lovočuvarima, lovnim prekršajima i kaznama, i dr. Ovaj je Zakon dugo ostao u upotrebi, čak i u novoj državi, Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (VIRC, 2009).

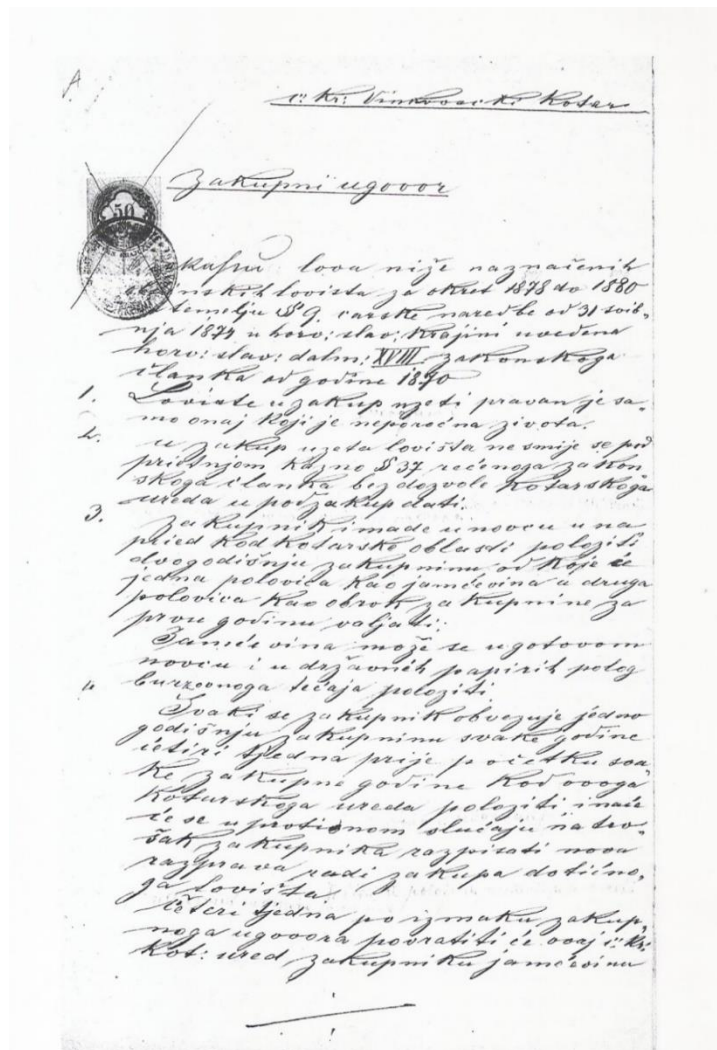
U kojoj je mjeri lov na ovom području bio dugogodišnja tradicija, dovoljno govori činjenica o tome da je vjerojatno jedno od prvih lovačkih društava u Hrvatskoj osnovano u Vinkovcima još 1874. godine (VIRC, 2009).

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca dolazi do promjena u poimanju lovstva. U tom je vremenu nestalo povlaštenog društvenog položaja koje je uživalo plemstvo, a među lovcima se sve više pojavljuju činovnici, obrtnici, trgovci i seljaci. Lov je i dalje bio povlastica imućnijih, no on kao takav u tom vremenu postaje pristupačniji i ostalim slojevima prisutnima u društvu. Također se sve više razvijala svijest o lovu kao o ljudskoj djelatnosti značajnoj za brigu o divljači i uništavanju grabežljivaca. Nova vlast imala je drukčiji odnos prema lovačkim društvima nego što je to bio slučaj ranije – sve je strogo kontrolirala i imala je druga mjerila za vrednovanje, kao i druge zahtjeve.

Uvođenjem Šestosiječanjske diktature 1929. godine stvorena je Kraljevina Jugoslavija i napravljen je novi teritorijalni preustroj banovina – Zagreb postaje središte Savske banovine, s kotarima Vukovar, Vinkovci i Županja na istoku (Ilok je bio dio druge banovine) (VIRC, 2009). Kraljevina Jugoslavija donosi novi Zakon o lovu, koji se počeo primjenjivati od 6. prosinca 1931. godine. Njime je pravo lova povezano s pravom svojine zemljišta i pripada njegovom vlasniku. Zakon također sadržava odredbe o lovostaju, zabranama, reguliranju prodaje divljači, nadzoru i zaštiti lova, čuvarima lova, naknadama šteta od lova i šteta od divljači, itd., a za lovačke organizacije na njegovim je stranicama osobito zanimljivo poglavlje *Unapređenje lovstva*, koje lovačkim društvima daje odrednice važne za njihov rad i funkcioniranje, lovnu statistiku i lovni fond. Njime se, dakle, uvodi obveza vođenja lovne statistike, koju su obvezni voditi vlasnici i zakupnici pojedinog lovišta, ali i lovačka udruženja, i to za svaku godinu, te ih dostavljati nadležnoj općini (VIRC, 2009). Usvajanje ovog novog Zakona o lovu imalo je pozitivan utjecaj na razvoj lovačkih društava, odnosno njihovo masovno osnivanje (VIRC, 2009). Uvođenjem reda u lovstvo, briga o divljači, kontroliran lov i nastojanja da se zaustavi i izuzme krivolov, omogućili su da se visoka divljač razvija i napreduje, te tako ovo područje učini plodnim tлом za mnogo trofeja. Tako je, primjerice, s područja današnje Vukovarsko-srijemske županije na Međunarodnoj lovačko-ribolovnoj izložbi u Berlinu 1937. godine bilo izloženo 10 jelenskih i dvoji srneći rogovi. Na još jednoj međunarodnoj izložbi, onoj u Düsseldorfu 1954. godine, trofej običnog jelena iz Spačve s 212,91 točaka osvojio je prvu nagradu (VIRC, 2009).

Uspostavom nove države 1945. godine počinju i promjene u lovstvu. Uredbom o lovnim odnosima i lovnom gospodarstvu od 29. listopada 1945. godine lovišta su podijeljena na državna, općinska i onih zemljišnih zajednica. Lovišta su se davala u zakup lovačkim

društvima, što znači da lovišta nisu mogli zakupljivati pojedinci. Prihodi od zakupa, koji su trajali 15 godina, pripadali su njihovim vlasnicima, a nadležnost nad lovstvom imao je kotarski narodni odbor, odnosno u njemu prisutan poljoprivredno-šumarski odsjek (VIRC, 2009). Lov je u ovom vremenu dobio još jednu dimenziju – uzgoj divljači i lov postali su obveza svih lovačkih društava, koja su dobivala planske kvote odstrjela divljači, koje su se morale predavati poduzećima za izvoz. Sva su lovačka društva morala biti članom Lovačkog saveza (VIRC, 2009). Nova vlast ubrzo je donijela Zakon o lovstvu u NR Hrvatskoj (NN br. 84 od 22. listopada 1949.). Trebalo je povećati broj lovačkih društava, kao i značajno povećati broj članova u njima, kako bi se mogle ispunjavati zadane kvote, zbog čega je lovstvo postalo grana narodne privrede (VIRC, 2009). Nakon donošenja novog ustava (1962.), dolazi do niza promjena u upravnom, društvenom i gospodarskom životu. Te promjene dovele su i do novog Zakona o lovstvu (1965.).

Slika 1: Prva stranica Zakupnog ugovora Lovačkog društva Vinkovci iz 1878. godine (VIRC, 2009)

U općinama su šezdesetih godina djelovali savjeti za poljoprivredu i šumarstvo, koji su u svojoj nadležnosti imali i problematiku lovstva (odobravali su plan odstrjela divljači, lovno-privredne osnove lovačkih društava, i dr.) (VIRC, 2009). Sljedeći Zakon o lovstvu, donesen 1973. (NN br. 32/73., 11. kolovoza 1973.), donosi novine – divljač postaje društveno vlasništvo, a lovišta utvrđuje Općinska skupština bez obzira na vlasništvo. U novoj upravnoj i političkoj podjeli 1974. godine sve slavonsko-baranjske općine morale su se udružiti u Zajednicu općina sa sjedištem u Osijeku, nakon čega je 1975. godine formiran Koordinacijski odbor lovačkih organizacija Slavonije i Baranje. Međutim, zbog neefikasnosti ovog tijela cijela se regija podijelila na nekoliko koordinacijskih odbora, među kojima je bio i Koordinacijski odbor lovstva u istočnoj Slavoniji (VIRC, 2009).

Period Domovinskog rata i okupacija 50 % teritorije Vukovarsko-srijemske županija, dovelo je do nefunkcioniranja većeg broja društava i još danas primjetne devastacije lovišta i divljači na tom prostoru.

Dana 15. siječnja 1995. godine, osnivanjem Lovackog saveza Vukovarsko-srijemske županije, počinje se sustavno rješavati zatečeno stanje vezana uz ratom obuhvaćena područja, a uskoro i reintegracija okupiranog područja te stvarati uvjeti za proglašenje lovišta i stavljanje istih u funkciju. Osniva se povjerenstvo za unaprjeđenje lovstva koja su tek 2008. godine zaključila svoj rad sa 60 lovačkih društava i 2106 lovaca.

1.3. Lovišta Vukovarsko-srijemske županije

Na području Vukovarsko-srijemske županije ustanovljeno je 22 državna lovišta (19 u zakupu i koncesiji, dok je u 3 državna lovišta povjereno pravo lova Hrvatskim šumama, d.o.o.) i 53 zajednička lovišta.

Tablica br. 1: Popis državnih lovišta Vukovarsko-srijemske županije
(https://lovistarh.mps.hr/lovstvo_javnost/Lovista.aspx, SUŠAC, 2003)

BROJ I NAZIV LOVIŠTA		Površina (ha)	GLAVNE VRSTE DIVLJAČI
XVI/1	Dugo Cerije – Česta - Voćin	850	jelen lopatar, jelen obični, srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/2	Bok	4061	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/3	Dionica	1020	srna obična, svinja divlja, zec

			obični, fazan - gnjetlovi
XVI/4	Dubrave	1163	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/6	Grabarje - Luščić	2580	srna obična, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/7	Jelaš	1078	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/8	Kunjevci	1304	muflon, jelen lopatar, srna obična, svinja divlja
XVI/9	Merolino	*3243 / 6509	jelen obični, srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/10	Nadaševci	1883	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/11	Spačva - Jug	18092	jelen obični, srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/12	Spačva - sjever	17791	jelen obični, srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/13	Stari Rađenovci	5567	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/14	Trizlovo - Rastovo	3096	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/15	Durgutovica 1	5244	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/16	Vrapčana	1458	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/17	Topola	2964	jelen obični, srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/18	Banov dol	6317	jelen obični, srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/19	Čunjevci	1122	jelen lopatar, jelen obočni, srna obična, svinja divlja
XVI/20	Desićevo	1735	jelen obični, srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/21	Tromeđa	4622	jelen lopatar, jelen obočni, srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi
XVI/22	Durgutovica 2	5599	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan - gnjetlovi, trčka skvržulja

*Površina na području Vukovarsko-srijemske županije

Tablica br. 2: Popis zajedničkih lovišta Vukovarsko-srijemske županije
(https://lovistarh.mps.hr/lovstvo_javnost/Lovista.aspx, SUŠAC, 2003)

BROJ I NAZIV LOVIŠTA		Površina (ha)	GLAVNE VRSTE DIVLJAČI
XVI/101	Brezovica	7414	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/102	Drenova	2440	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/103	Ervenica	2229	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/104	Gaj	4221	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/105	Jelje	4175	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/106	Lovakovica	4609	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/107	Ljeskovac	4717	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/108	Mašanj	3045	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi
XVI/109	Paovo	2427	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/110	Poloj	2530	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/111	Rastović	2563	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/112	Rastovo	1002	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi
XVI/113	Ripača	3290	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/114	Selište	4365	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/115	Sitnatovo	1782	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/116	Stara Sela	2289	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/117	Vjерови	6441	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/118	Marikovo - Topolovac	2349	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/119	Dubovica	2314	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/120	Gradina	1428	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/121	Dubrava	3755	srna obična, zec obični, fazan

			– gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/122	Bradarica	2566	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/123	Glazdol	1326	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/124	Žirište - Bililo	5720	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/125	Prima	2667	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/126	Bajin dol	3652	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/127	Badnjara	3931	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/128	Vukovo - Kordoš	12174	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/129	Vučedol	10934	srna obična, svinja divlja, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/130	Crepov dol	1687	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/131	Zverinjak	2093	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/132	Somođ	2996	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/133	Asađ	1430	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/134	Cerić	1663	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/135	Grabik	1217	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/136	Dombok	1389	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/137	Jordan	11151	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/138	Borinci	1431	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/139	Ravna	3679	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/140	Travnjak	1328	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/141	Brestovo	1800	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/142	Pasjak	2119	Srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/143	Gradac	3009	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja, patka divlja gluhara

XVI/144	Međe	1438	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/145	Panjik	1345	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/146	Revenica	1596	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/147	Aljmaš	1666	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/148	Miljac	1499	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/149	Svetinje	1282	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/150	Vidraš	1473	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/151	Šiškovka	1256	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/152	Ugljara	1001	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja
XVI/153	Lipice	2866	srna obična, zec obični, fazan – gnjetlovi, trčka skvržulja

Lovišta su pretežno nizinskog tipa, osim na području Vukovara i Iloka, gdje ravnica prelazi u blago brežuljkasti krajolik. U strukturi stanišnih tipova prevladavaju kultivirane površine s udjelom od 62 %, dok šumska staništa čine 28 % površine Županije. Na području Vukovarsko-srijemske županije ustanovljena su 53 zajednička lovišta, kojima na ukupnoj površini od 157.090 ha gospodare ovlaštenici prava lova. Glavne vrste divljači su: zec, srna obična, fazan i trčka, a u nešto manjem broju lovišta postoje jelen lopatar, divlja svinja, muflon i jelen obični (HORVAT, 2004). Do 29.10.2015. godine, kada je završio program razminiranja na području Vukovarsko-srijemske županije, značajni problem koji je narušavao kakvoću staništa i onemogućavao gospodarenje divljači na tom području bila su minski sumnjiva polja na 3.857 ha površine Županije.

Ovaj prostor zbog zemljišnih i klimatskih karakteristika te razvijenog biljnog pokrova ima izrazite pogodnosti za uzgoj i rast razne divljači, a time i sve pretpostavke za organiziran i dobro osmišljen razvoj lovnog turizma.

1.4. Prirodno geografska obilježja Vukovarsko-srijemske županije

Vukovarsko-srijemska županija jedna je od 21 regionalne samouprave unutar Republike Hrvatske. Smještena je na krajnjem sjeveroistoku Republike Hrvatske, u međurječju između

Dunava i Save, i zauzima dijelove povijesnih pokrajina istočne Slavonije i zapadnog Srijema (slika 2).

Slika 2: Položaj Vukovarsko-srijemske županije

Površina Vukovarsko-srijemske županije je 2448 km², što je 2,8 % od ukupnog hrvatskog teritorija, a njenih 204 768 stanovnika čini oko 4,6 % ukupnog hrvatskog stanovništva (DEVIĆ, 2007). Smještena je na samom istoku Hrvatske, između rijeka Dunav i Sava. Na istoku graniči s Republikom Srbijom, a na jugu s Bosnom i Hercegovinom, što joj daje izvrstan geostrateški položaj u regiji. Prostorno područje Županije smješteno je uz Europski koridor 10 (zapad – istok) i u blizini Europskog koridora 5 (sjever – jug), zbog čega je lako dostupno iz svih dijelova Europe cestovnim, željezničkim i plovnim putovima (DEVIĆ, 2007). Na tom području male su visinske razlike. Najviša je točka tog područja Čukala kod Iloka (294 m nadmorske visine), a najniža u Posavini – Spačva (78 m). Na istoku se blago spuštaju obronci Fruške gore i prelaze u vukovarski ravnjak. Sa zapada, s planine Dilj, pruža se vinkovačko-đakovački ravnjak.

Prostor Vukovarsko-srijemske županije ima umjereno kontinentalnu klimu. Ljeta su sunčana i vruća, a zime su hladne i sa snijegom. Prosječna godišnja temperatura je 11,2 °C, sa srednjim najtoplijim maksimumom od 30 °C i srednjim minimumom od -12 °C. Prosječna godišnja količina oborina je 660 mm (DEVIĆ, 2007). Najviše padalina ima u proljeće i sredinom ljeta, što pogoduje usjevima. Srednja relativna vlaga iznosi 79 % (HORVAT, 2004).

Glavni prirodni resursi Vukovarsko-srijemske županije odnose se na visokokvalitetno poljoprivredno zemljište, bogata šumska područja, izvore vode (rijeka, izvore termalne vode), nalazišta nafte i plina, zemljopisni položaj i klimu. Plodno tlo, umjerena klima i količine godišnjih padalina omogućuju kvalitetnu poljoprivrednu proizvodnju. Na području Županije ima 150 354 ha poljoprivrednog zemljišta, od čega je 62 % čini visoko kvalitetna obradiva površina. Treba naglasiti i to da 90 % poljoprivrednog zemljišta čine oranice, dok su ostatak voćnjaci, vinogradi, livade i pašnjaci (DEVIĆ, 2007). Najplodnija je zemlja crnica na vukovarskom ravnjaku (HORVAT, 2004).

Šume, čiju glavninu čine sastojine hrasta lužnjaka i jasena, pokrivaju 69 000 ha (28 %) Vukovarsko-srijemske županije, čime predstavljaju „važan prirodni resurs sa značajnim potencijalom za daljnji razvoj gospodarstva“ (DEVIĆ, 2007). Zanimljivo je spomenuti da od 19 milijuna m³ ukupno raspoložive drvene mase oko 300 000 m³ čini godišnji sječivi etat. Pošumljavanje se provodi paralelno sa sječom, i to u istom omjeru (DEVIĆ, 2007). Veliko bogatstvo čine sačuvane stare šume koje pokrivaju površinu od 70 000 ha. U spačvanskom šumskom bazenu dva su zaštićena šumska područja: Lože kod Županje i Radiševo kod naselja Vrbanja.

Najvažnije rijeke u Vukovarsko-srijemskoj županiji, Dunav i Sava.

Općenito je važno napomenuti da se područje Vukovarsko-srijemske županije smatra područjem prirodne ljepote, jer na tom području ne postoje zagađivači okoliša većih razmjera, a ni teške industrije kao potencijalnih prijetnji okolišu.

Vukovarsko-srijemska županija ima 84 naseljena mjesta, koja u organizacijskom pogledu čine 5 gradova (Ilok, Vukovar, Vinkovci, Otok i Županja) i 26 općina. Osobitost ovog kraja jesu mnoga velika sela sa po više tisuća stanovnika.

2. MATERIJALI I METODE

Za izradu završnog rada korišteni su podaci evidencije trofeja divljači, ETD obrasci za sedam lovni godina, od 2009./2010. do 2015./2016., a koji su prikazani kroz Izvješća o ocijenjenim trofejima za spomenute lovne godine. Od 69 lovišta, obrađena su 63, kojima gospodare lovačke udruge, dok za 6 lovišta kojima gospodare Hrvatske šume d. o. o. i druge pravne osobe, podaci nam nisu bili dostupni. Stalnom Povjerenstvu za ocjenjivanje trofeja divljači, Lovačkog saveza Vukovarsko-srijemske županije, ukupno je dostavljeno 433 ETD obrazaca, s podacima za 1843 ocijenjene trofeje divljači. Od ukupne županijske površine lovišta, koja iznosi 242.244 ha, analizom je obuhvaćeno 190.244 ha, što je 78,29 % ukupne lovne površine. Površina od 52.000 ha ili 21,71 % otpada na površinu dijela državnih lovišta koja nisu uključena u ovo istraživanje. Sve trofeje divljači ocijenjene su sukladno Pravilniku o načinu ocjenjivanja trofeja divljači, obrascu trofejnog lista, vođenju evidencije o trofejima divljači i izvješću o ocijenjenim lovačkim trofejima. Na osnovu prikupljenih i sistematski obrađenih podataka iz ETD obrazaca, napravljeni su tekstualni, tablični i grafički prikazi iz kojih se može vidjeti broj kapitalnih trofeja divljači na osnovu izračunatih CIC točaka te broj trofeja nagrađenih zlatnom, srebrnom i brončanom medaljom.

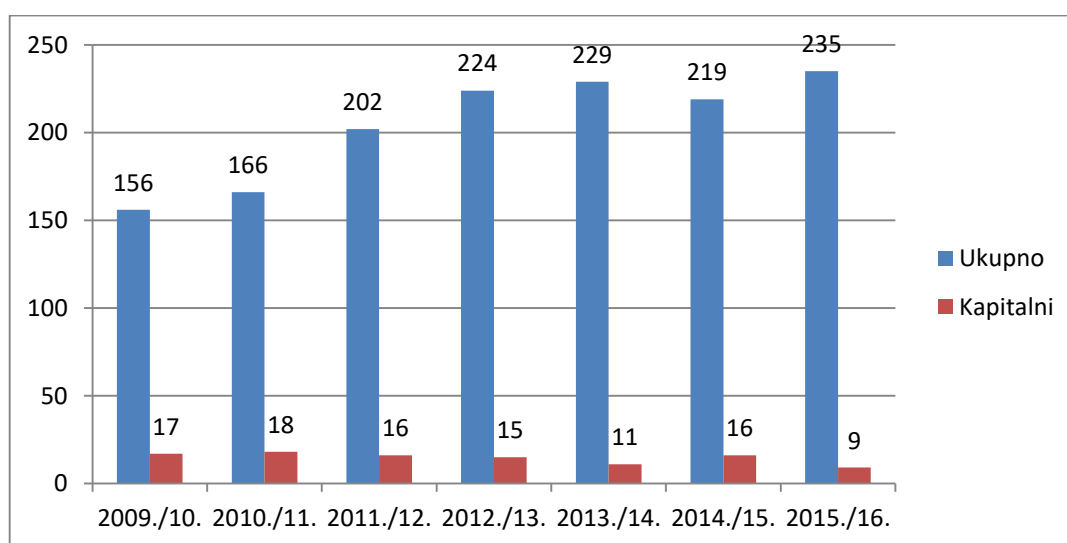
3. REZULTATI I RASPRAVA

U razdoblju koje je obuhvaćeno analizom, od 2009./2010. do 2015./2016. lovne godine i lovištima kojima gospodare lovne udruge Vukovarsko-srijemske županije ocijenjen je ukupno 1843 primjerak trofejno vrijedne divljači, što uključuje kapitalne i nekapitalne trofeje (Tablica br. 3). Najviše trofeja, njih 313, ocijenjeno je tijekom 2015./2016. lovne godine, a najmanje (212) ocijenjeno je u 2010./2011. lovnoj godini. Prema vrsti divljači ocijenjeno je najviše srnjaka (1431 ili 77,64 %), veprova (359 ili 19,47 %) i jelena običnog (53 ili 2,87 %).

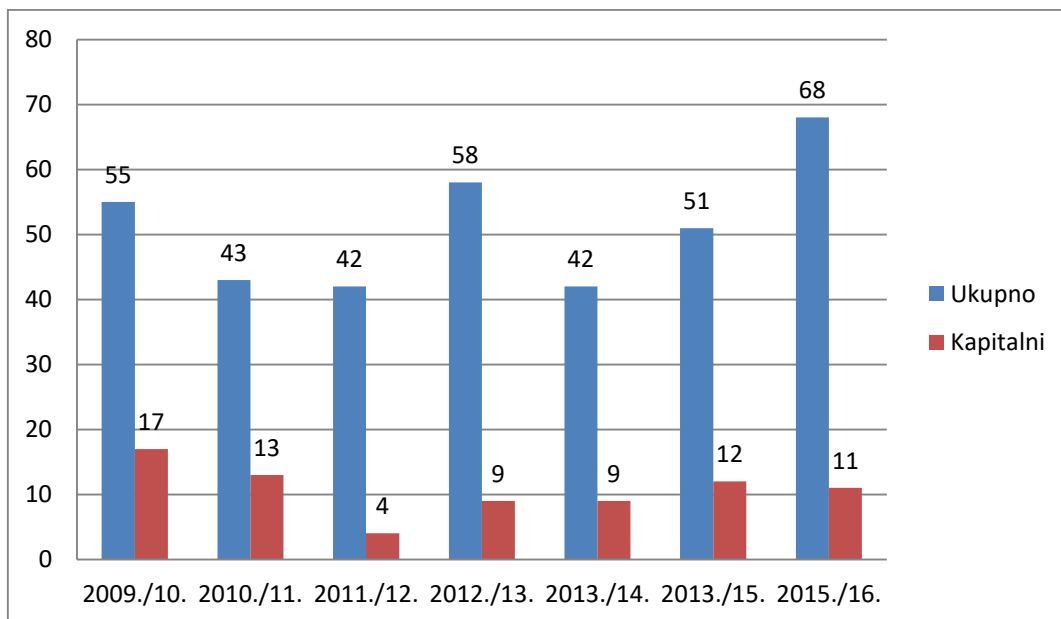
Tablica br. 3: Ukupan broj ocijenjenih trofeja divljači u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).

Vrsta divljači	Lovna godina							Ukupno
	2009./10.	2010./11.	2011./12.	2012./13.	2013./14.	2014./15.	2015./16.	
Srnjak	156	166	202	224	229	219	235	1431
Vepar	55	43	42	58	42	51	68	359
Jelen obični	9	3	6	12	6	7	10	53
Ukupno	220	212	250	294	277	277	313	1843

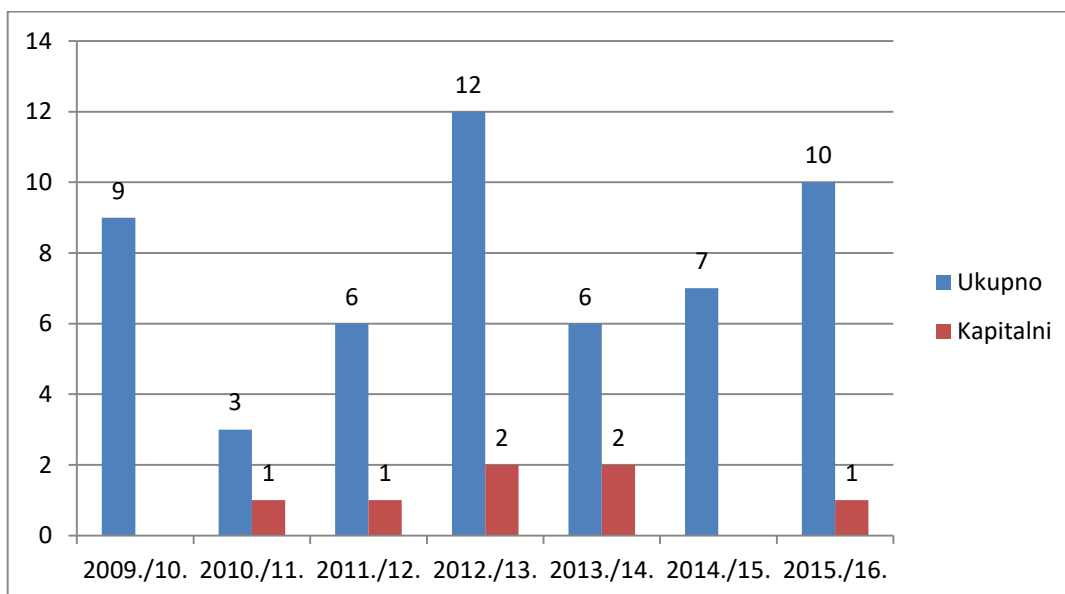
U strukturi ocijenjenih trofeja njih 184 ili 9,98 % od ukupno ocijenjenih svrstani su među kapitalne trofeje sa stečenom brončanom, srebrnom ili zlatnom medaljom. Raspodjelu i odnos između broja ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja u analiziranom razdoblju prikazuju (grafički prikaz br.1, 2 i 3).

Grafički prikaz br. 1: Raspodjela ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja srnjaka u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).

Grafički prikaz br. 2: Raspodjela ukupno ocijenjenih trofeja vepra u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./10. – 2015./16.)

Grafički prikaz br. 3: Raspodjela ukupno ocijenjenih trofeja jelena običnog u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./10. – 2015./16.)

U strukturi kapitalnih trofeja (Tablica br. 4), prevladavaju trofeje divljači u brončanoj medalji s udjelom od 64 %, slijede trofeji u srebrnoj (26,08 %) i zlatnoj (9,78 %) medalji.

Tablica br. 4: Raspodjela kapitalnih trofeja divljači u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije prema stečenoj medalji (2009./2010. – 2015./2016.).

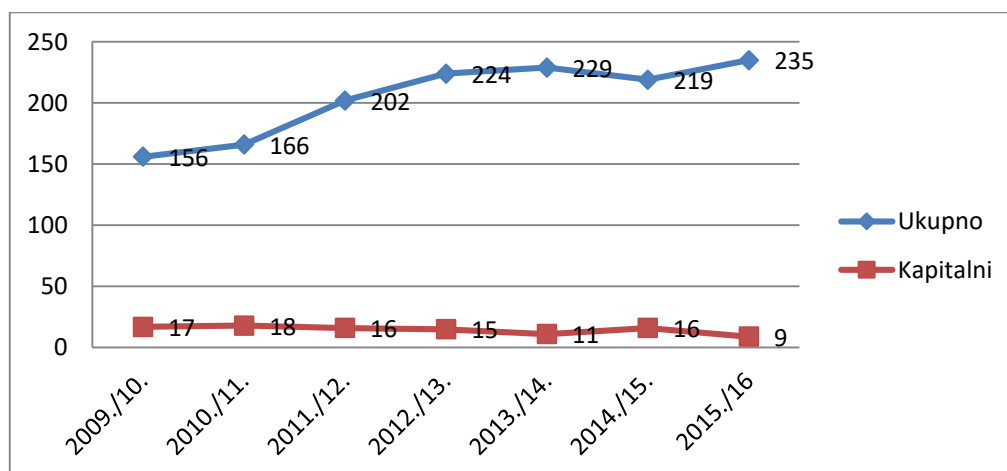
Vrsta divljači	Medalja			
	Zlatna	Srebrna	Brončana	Ukupno
Srnjak	5	29	68	102
Vepar	13	18	44	75
Jelen obični	0	1	6	7
Ukupno	18	48	118	184

Najveći broj od ukupno stečenih medalja 102 ili 55,43 % odnosi se na srnjaka, a zatim slijedi vepar sa 75 ili 40,76 %, dok na jelena običnog otpada 7 ili 3,80 %.

AMIDŽIĆ i sur. (2014) također navode da je u razdoblju od 2007. do 2012. godine, prema vrsti divljači, ocijenjeno najviše trofejnih srnjaka (594 ili 77%), veprova (150 ili 19%), te jelena (14 ili 2%). Od ukupno ocijenjenih trofeja krupne divljači, njih 130 ili 17 % svrstani su među kapitalne trofeje, među kojima prevladavaju trofeji divljači u brončanoj medalji sa udjelom od (55%), u srebrnoj (28%) i zlatnoj (17%) medalji. Najviše ukupno stečenih medalja, odnosi se na srnjaka (68 ili 52%) i veprova (49 ili 38%).

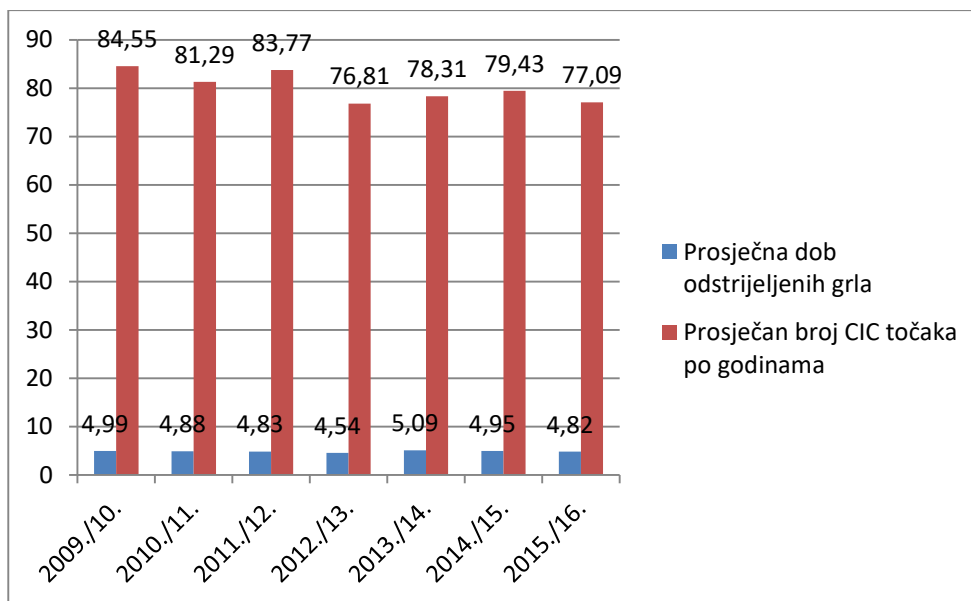
3.1.Srna obična

U analiziranom razdoblju raspon ocijenjenih kapitalnih trofeja srnjaka iznosi od 105,05 do 149,27 CIC točaka. U analiziranom razdoblju postoji trend porasta broja ukupno ocijenjenih trofeja srnjaka, dok udio kapitalnih trofeja opada u posljednjih pet godina (grafički prikaz br. 4).

Grafički prikaz br. 4: Dinamika brojnosti ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja srnjaka u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).

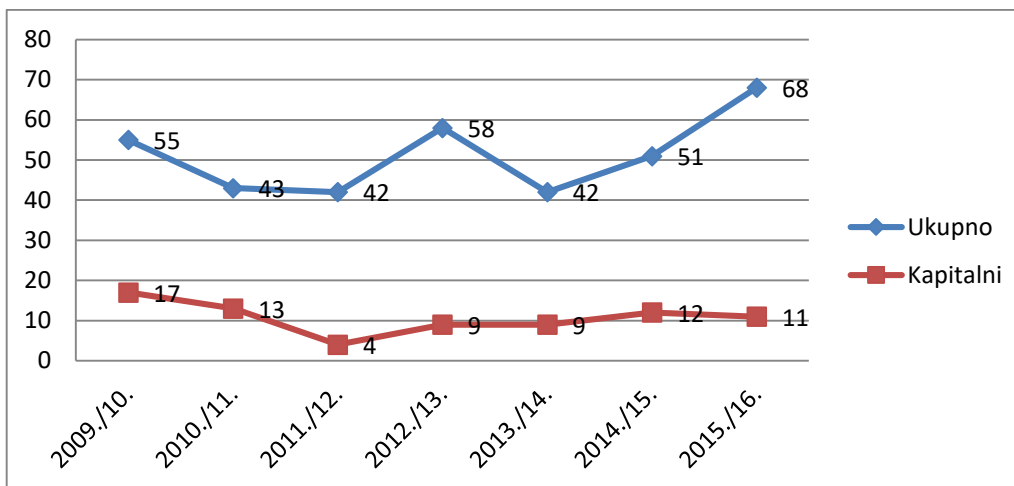
Prosječna starost odstrijeljenih trofejnih srnjaka je 4,9 godina i u zadnje dvije godine opada starosna dob odstrijeljenih grla, a u zadnje četiri godine smanjuje se i prosječan broj CIC točaka (grafički prikaz br. 5). Srneću divljač smatramo najznačajnijom u Vukovarsko-srijemskoj županiji i zastupljena je u svim lovištima, a promatrani podaci ukazuje na potrebu unaprjeđenja uzgojno-seleksijskog rada u lovištima. Najvrjedniji kapitalni trofej srnjaka u zlatnoj medalji (149,27 CIC točaka) stečen je u 2015./2016. lovnoj godini u lovištu XVI/106 „Lovakovica“ u okolici Otoka.

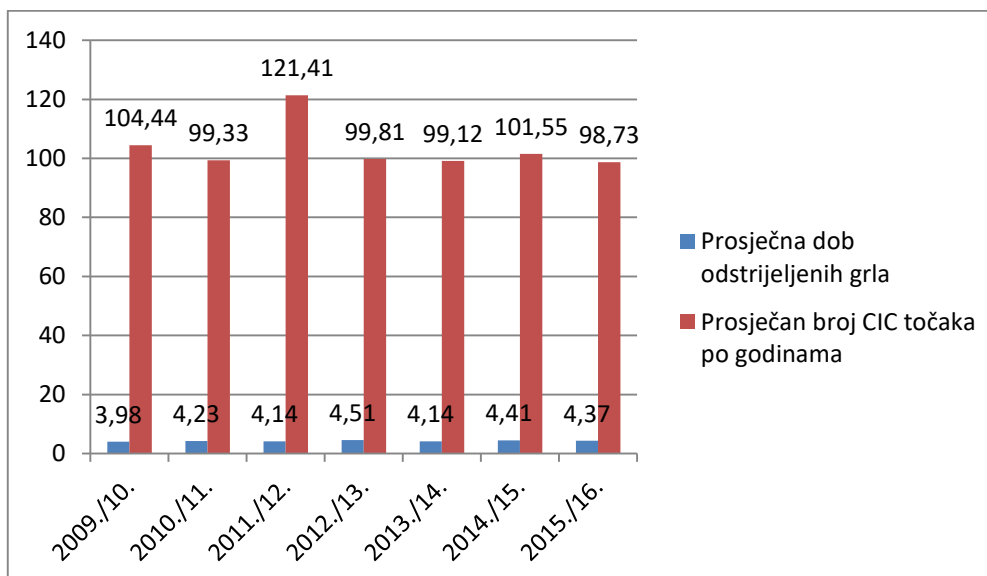
Grafički prikaz br. 5: Prosječna dob i broj CIC točaka trofeja srnjaka

3.2 Divlja svinja

Analizom kapitalnih trofeja vepra utvrđen je raspon ocjena od 110,05 do 128,25 CIC točaka. Vepar je s ukupno 13 stečenih zlatnih medalja na prvom mjestu po vrijednosti kapitalnih trofeja. Samo u 2010./2011. lovnoj godini odstrijeljeno je i ocjenjeno 4 trofeja vepra u zlatnoj medalji. Opažen je trend porasta broja ocjenjenih kapitalnih trofeja, kao i ukupno ocjenjenih trofeja u razdoblju 2009./2010. do 2015./2016. godine (grafički prikaz 6). Prosjek odstrijeljenih trofeja vepra je 100 CIC točaka i posljednje četiri godine je konstantan, a prosječna starost 4,3 godine i zadnjih godina starosna dob je u porastu. (grafički prikaz br. 7). Divlja svinja Uzgaja se u šest zajedničkih lovišta i u većini državnih lovišta na području Županije, a u prolazu je u većini lovišta. Najvrjedniji kapitalni trofej vepra u zlatnoj medalji (128,25 CIC točaka stečen je u 2009./2010. lovnoj godini u lovištu XVI/121 „Dubrava“ u okolici Nijemaca.

Grafički prikaz br. 6: Dinamika brojnosti ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja vepra u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.).

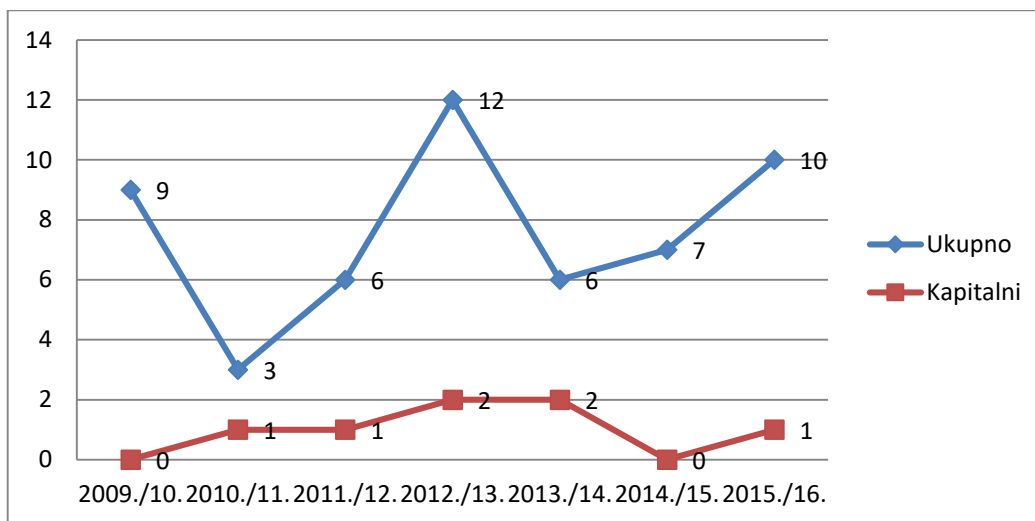

Grafički prikaz br. 7: Prosječna dob i broj CIC točaka trofeja vepra

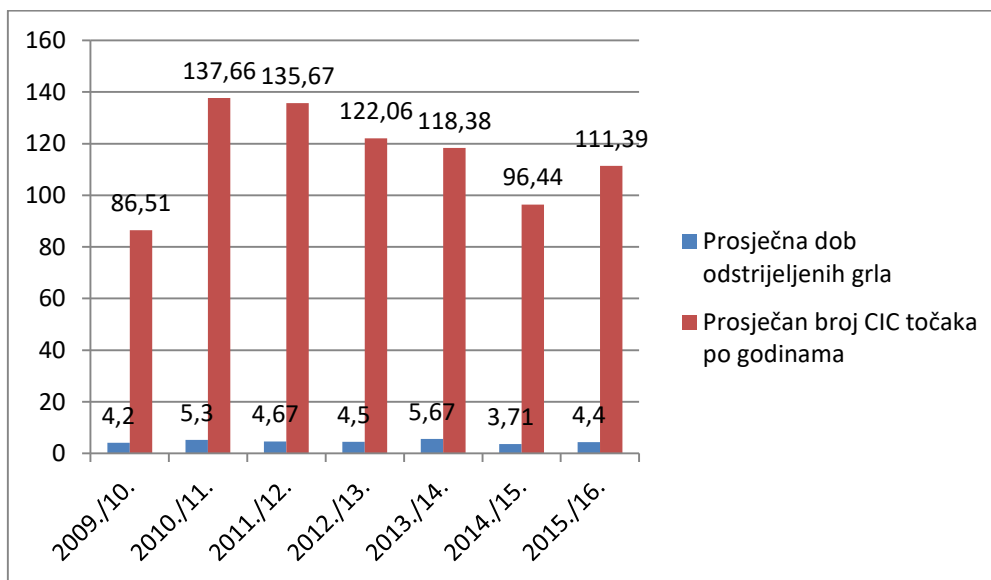
3.3 Jelen obični

Broj kapitalnih trofeja jelena običnog, značajno je promjenjiv u kraćim godišnjim periodama, tako da u pojedinim godinama izostaju i odstrijeli kapitalnih grla (grafički prikaz br. 8). Prosječan broj trofeja jelena običnog je 115,43 CIC točaka i u posljednjih pet godina je u opadanju. Prosječna dob varira, a iznosi 4,6 godina (grafički prikaz br. 9). Jelen obični je trajno prisutan u pet državnih lovišta, a u prolazu je zastupljen u lovištima koja graniče ili su dio većih šumskih kompleksa. Kapitalnih trofeja sa stečenom zlatnom medaljom u

promatranom vremenskom periodu nema, tek jedan kapitalni trofej u srebrnoj medalji (191,06 CIC točaka) stečen je u 2013./2014. lovnoj godini u lovištu XVI/115 „Sitnatovo“ u okolici Strošinaca.

Grafički prikaz br. 8: Dinamika brojnosti ukupno ocijenjenih i kapitalnih trofeja jelena običnog u zajedničkim lovištima Vukovarsko-srijemske županije (2009./2010. – 2015./2016.)

Grafički prikaz br. 9: Prosječna dob i broj CIC točaka trofeja jelena

4. ZAKLJUČAK

U zajedničkim i dijelu državnih lovišta Vukovarsko-srijemske županije, u razdoblju od 7 lovnih godina (2009./2010. – 2015./2016.) ukupno je ocijenjen 1843 trofej krupne divljači. Analizom podataka utvrđeno je da su ocijenjena 184 kapitalna trofeja, što čini udjel od 9,98 %. Prevladavaju trofeji u brončanoj medalji 64,13 %, dok je u srebrnoj 26,06 % i 9,78 % u zlatnoj medalji. Srneću divljač smatramo najvrjednijom u Vukovarsko-srijemskoj županiji i najveći broj ukupno stečenih medalja (102), odnosi se na srnjaka. Podizanje kvalitete gospodarenja koje uključuje kvalitetniji uzgojno-seleksijski rad, aktivnije suzbijanje krivolova i smanjenje broja predatora utječe na povećanje brojnosti srneće divljači i kvalitete trofejne vrijednih srnjaka.

Analizom rezultata uočljivo je da divlja svinja postaje sve dominantnija na ovim prostorima, a pokazatelj je broj odstrijeljenih trofejnih veprova, među kojima je i 75 vrhunskih trofeja. Na povećanje brojnog stanja odlučujući utjecaj ima dostupnost hrane kroz cijelu godinu, konfiguracija lovišta te izostanak krupnih grabežljivaca na ovom prostoru.

Jelen obični, iako je vrlo vrijedna i unosna divljač, uzgaja se samo u 5 državnih lovišta. Obitava u velikim kompleksima nizinskih šuma (Spačvanski bazen), a na njegovu smanjenu prisutnost uvelike utječe onemogućeno slobodno kretanje zbog prometne infrastrukture, kao i ograđenost većih šumskih površina.

5. LITERATURA

1. AMIDŽIĆ, T., T. FLORIJANČIĆ, I. BOŠKOVIĆ, S. OZIMEC, N. NEKVAPIL, M. ŠEBEČIĆ (2014): Analiza trofeja divljači iz zajedničkih lovišta u Vukovarsko-srijemskoj županiji u razdoblju 2007. – 2012..49. hrvatski i 9. međunarodni simpozij agronoma, Zbornik radova / Marić, Sonja ; Lončarić, Zdenko (ur.).Osijek: Poljoprivredni fakultet u Osijeku, 2014. str. 443-447.
2. ANIĆ, V., D. BROZOVIĆ RONČEVIĆ, I. GOLDSTEIN, S. GOLDSTEIN, LJ. JOJIĆ, R. MATASOVIĆ, I. PRANJKOVIĆ (2004): Hrvatski enciklopedijski rječnik. EPH i Novi Liber, Zagreb, str. 135.
3. BRNA, J. (2001): Ocjenjivanje lovačkih trofeja, str. 125. U: TUCAK i sur. (2001): Lovstvo. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet Osijek, Osijek.
4. DARABUŠ, S. , I. Z. JAKELIĆ (2002): Osnove lovstva. Hrvatski lovački savez, Zagreb, str. 279 – 280.
5. DEVIĆ, S. (koord.) (2007): Županijska razvojna strategija 2007 – 2013: regionalni operativni program. Vukovarsko-srijemska županija, Vukovar, str. 16 – 21.
6. FRKOVIĆ, A. (2004): Lovačke trofeje, str. 486 – 487. U: MUSTAPIĆ i sur. (2004): Lovstvo. Hrvatski lovački savez, Zagreb.
7. FRKOVIĆ, A. (2017): Priručnik za ocjenjivanje lovačkih trofeja. Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Hrvatski lovački savez, Zagreb, str. 21.
8. GRUBEŠIĆ, M. (2001): Ocjenjivanje lovačkih trofeja, str. 243 – 274. U: TUCAK i sur.(2001): Lovstvo. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet Osijek, Osijek.
9. HORVAT, V. (2004): Na početku, str. 17 – 18. U: ČORKALO JEMRIĆ, K. (2004): Vukovarsko-srijemska županija., SN „Privlačica“, Vinkovci.
10. KLJAJIĆ, M. (1991): Novi pogled na trofeje. Lovački vjesnik 100 (6), str. 12 – 13.
11. KORDA, J. (1986): Lovstvo vinkovačkog kraja. Savez lovačkih društava Općine Vinkovci, Vinkovci, str. 26 – 29.
12. KRAPINEC, K., M. GRUBEŠIĆ, K. TOMLJANOVIĆ, I. KOVAČ (2009): Uloga lovačkih izložbi, te njihov značaj u valorizaciji stupnja razvijenosti lovstva pojedine zemlje s posebnim osvrtom na Hrvatsku. Ekonomska i ekohistorija: časopis za gospodarsku povijest okoliša 5 (5), str. 5 – 43.

13. Pravilnik o načinu ocjenjivanja trofeja divljači, obrascu trofejnog lista, vođenju evidencije o trofejima divljači i izvješću o ocijenjenim trofejima. Narodne novine broj 92/2008.
14. Središnja lovna evidencija, Ministarstvo poljoprivrede, Uprava za lovstvo, Informacijski sustav središnje lovne evidencije, https://lovistarh.mps.hr/lovstvo_javnost/Lovista.aspx, 2017. godine
15. SUŠAC, D. (2003): Katalog lovišta Vukovarsko-srijemske županije. Canis, Vukovarsko-srijemska županija, Grad Vinkovci, Vinkovci, str. 7 – 10.
16. VIRC, Z. (2009): Lovstvo Vukovarsko-srijemske županije. Lovački savez Vukovarsko-srijemske županije, Vinkovci, str. 30 – 84.